

O'QITUVCHINING NUTQ MADANIYATI

Qosimova Fazilat Xolmuminovna

TDYU qoshidagi M.S.Vosiqova nomidagi akademik litseyning o'zbek tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya. O'qituvchining nutq madaniyati ta'lim-tarbiya jarayonining samarali bo'lishida muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada nutq madaniyatining pedagoglar o'rtasidagi ahamiyati, unga hissa qo'shadigan tarkibiy qismlar, uning o'quvchilar faolligiga va o'quv yutuqlariga ta'siri haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Nutq madaniyati, o'qituvchi bilan muloqot, og'zaki muloqot, sinf dinamikasi, aloqa mahorati, pedagogika, fikr-mulohaza, ta'lim strategiyalari, sinf boshqaruvi, nutq ravshanligi.

Abstract. The speech culture of the teacher plays an important role in the effectiveness of the educational process. This article discusses the importance of speech culture among educators, the components that contribute to it, and its impact on student engagement and academic achievement.

Key words: speech culture, communication with the teacher, oral communication, classroom dynamics, communication skills, pedagogy, feedback, educational strategies, classroom management, speech clarity.

Абстрактный. Речевая культура учителя играет важную роль в эффективности образовательного процесса. В этой статье обсуждается важность культуры речи среди педагогов, компоненты, которые ей способствуют, и ее влияние на вовлеченность учащихся и академическую успеваемость.

Ключевые слова: культура речи, общение с учителем, устное общение, динамика занятий, коммуникативные навыки, педагогика, обратная связь, образовательные стратегии, управление классом, ясность речи.

Samarali o'qitish nafaqat bilim berish, balki muloqot qobiliyatlari, pedagogik strategiyalar va qo'llab-quvvatlovchi sinf muhitining murakkab o'zaro ta'siridir. Bu pedagogik to'rtining zamirida o'qituvchining nutq madaniyati yotadi. Nutq madaniyati, ko'pincha kam baholanadi yoki odatdagidek qabul qilinadi, o'qitish jarayonining muhim tarkibiy qismi sifatida qaralamaydi. U o'qituvchilar o'z talabalarini jalb qilish, o'qitish va ilhomlantirish uchun foydalanadigan og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot san'atini o'z ichiga oladi.

Nutq madaniyati o'qitish va muloqot doirasidagi ko'p qirrali ko'nikma va xulq-atvorni o'qituvchi tomonidan ma'lumotlarni samarali yetkazish, o'quvchilar bilan muloqot qilish va qulay ta'lim muhitini yaratish uchun foydalanadi. U muloqotning og'zaki va og'zaki bo'lmagan jihatlarini qamrab oladi va o'qituvchining fikrlarni aniq ifodalash, inklyuziv va hurmatli o'zaro munosabatlarni rivojlantirish va o'rganish tajribasini yaxshilash uchun bir qator muloqot usullaridan foydalanish qobiliyatini aks ettiradi.

Og'zaki muloqot: nutq madaniyatining asosiy elementi o'qituvchining nutq tili orqali ma'lumotni aniq va samarali yetkazish qobiliyatidir.

O'quv jarayonini yanada qiziqarli va interaktiv qilish uchun talabalarning faol ishtirokini, savol-javoblarini va tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish. Talabalarga o'zlarining kuchli tomonlarini va yaxshilanishi kerak bo'lgan sohalarini tushunishga yordam berish uchun konstruktiv va rag'batlantiruvchi fikr-mulohazalarni taqdim etish, shu bilan ularning o'sishi va rivojlanishiga yordam beradi.

Nutq madaniyati o'qituvchining muloqot ko'nikmalari va sinfdagi xatti-harakatlarini qamrab oluvchi turli elementlarning birlashuvidir. Bu samarali o'qitishning dinamik va muhim tarkibiy qismidir, chunki u o'quvchilarning faolligiga, ta'lim natijalariga, sinfdagi muhitga va o'qituvchi va talaba munosabatlariga bevosita ta'sir qiladi. Ijobiy nutq madaniyatini rivojlantiradigan o'qituvchilar o'quvchilarning muvaffaqiyati va shaxsiy o'sishiga yordam beradigan boyitilgan va inklyuziv ta'lim muhitini yarata oladi.

Samarali muloqot qobiliyatlari muvaffaqiyatli o'qitishning asosidir. Aniq va jozibali og'zaki muloqot talabalar uchun taqdim etilgan materialni tushunish va saqlab qolish uchun juda muhimdir. Robinson va Smit (2016) tomonidan olib borilgan tadqiqotda ular yaxshi ifodalangan tildan foydalangan va nutq shakllarini o'zgartiradigan o'qituvchilar o'quvchilarni jalb qilishda ko'proq muvaffaqiyatga erishganligini aniqladilar[1]. Bundan tashqari, Dörnyei va Csizér[2] (2015) ijobiy tilni ishlatgan va fikr-mulohazalarni tasdiqlovchi o'qituvchilar sinfda yanada rag'batlantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi muhitni targ'ib qilganliklarini ta'kidladilar va natijada o'quvchilarning faolligini oshirishga yordam beradi.

Nutq madaniyatida og'zaki bo'lmagan muloqot, jumladan, tana tili, mimika va jismoniy yaqinlik ham katta rol o'ynaydi. Mehrabian[3] (2017) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar og'zaki bo'lmagan belgilarning sezilarli ta'sirini ta'kidlab, muloqot samaradorligining 93% gacha og'zaki bo'lmagan elementlarda ekanligini ko'rsatdi. Ko'z bilan aloqa qiladigan, ochiq tana tilidan foydalanadigan va yuz ifodalari orqali hamdardlik bildiradigan o'qituvchilar sinfda yanada ishonchli va dinamik muhitni yaratishga hissa qo'shadilar. Bundan tashqari, O'Reilly[4] va boshqalar. (2019) o'z vaqtida qilingan imo-ishoralar va jismoniy yaqinlik o'quv jarayonining interaktiv xususiyatini oshirishi mumkinligini aniqladi.

Har bir o'quvchi o'zini qadrlil va hurmatli his qiladigan inklyuziv sinf muhiti samarali nutq madaniyatining o'ziga xos belgisidir. Jonson[5] (2018) tadqiqoti o'quvchilarning kelib chiqishi, qobiliyatlari va farqlaridan qat'i nazar, sinfda inklyuziv muhit yaratish muhimligini ta'kidladi. Inklyuzivlikni ta'minlovchi va ishtirok etish va ifoda etish uchun teng imkoniyatlarni ta'minlovchi o'qituvchilar ijobiy nutq madaniyatiga hissa qo'shadi, bu esa o'quvchilarning motivatsiyasi va o'zini o'zi qadrlashini oshiradi.

Nutq madaniyatining ta'siri sinf dinamikasidan tashqari, o'quvchilarning natijalariga ham kiradi. Samarali og'zaki va og'zaki bo'lmagan muloqot ta'lim natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Anderson[6] va boshqalar tomonidan

olib borilgan tadqiqotlar. (2020) shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilar bilan aniq muloqot qiladigan va murakkab tushunchalarni ochiq qiladigan sinflardagi talabalar yuqori akademik muvaffaqiyatlarga erishadilar. Bundan tashqari, Vygotskiy[7] (1978) va Bandura[8] (1986) ta'kidlaganidek, samarali muloqot orqali mustahkamlangan o'qituvchi va talaba kuchli munosabatlari ta'lim tajribasiga doimiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, o'qituvchining nutq madaniyati o'quv-tarbiya jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadigan ko'p qirrali mahorat majmuasidir. Uning ahamiyatini e'tibordan chetda qoldirib bo'lmaydi, chunki u sinfdagi muhitni shakllantiradi, inklyuzivlikni ta'minlaydi va o'quvchilarning faolligi va yutuqlarini rag'batlantiradi. Pedagoglar sifatida nutq madaniyatining kasbimizdagi muhim rolini tan olish va o'quvchilarimiz uchun boy va kuchli ta'lim tajribasini yaratish, muloqot qobiliyatimizni takomillashtirish va rivojlantirishga doimo intilish juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Robinson, J., & Smith, A. (2016). The impact of teacher clarity and enthusiasm on student motivation and learning in the college classroom. *Journal of Experimental Education*, 84(2), 151-164.
2. Dörnyei, Z., & Csizér, K. (2015). The effect of choice of motivational strategies on second language learners' motivation and language performance. *Modern Language Journal*, 89(4), 566-578.
3. Mehrabian, A. (2017). *Nonverbal communication*. Routledge.
4. O'Reilly, K., Luck, L., & Pim, J. (2019). The embodied classroom: Action, agency, and achieving belonging. *Australian Educational Researcher*, 46(2).
5. Johnson, G. (2018). *Creating an inclusive classroom environment: Understanding and addressing students' emotional and behavioral challenges*. Teachers College Press.
6. Anderson, J. R., Reder, L. M., & Simon, H. A. (2020). Applications and misapplications of cognitive psychology to mathematics education. *Texas Educational Review*, 1(1), 29-49.
7. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
8. Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall